

com hem vist en el procés de Bonifaci VIII». Les 'profecies apocalíptiques' foren escrites el 1297 (cf. *Habent sua fata libelli...*, «Archivum Franciscanum Historicum», 98 (2005), 815-820) i publicades a París el 1299 (cf. *Sobre la primera crisi entorn el De adventu Antichristi d'Arnau de Vilanova: París 1299-1300*, «ATCA», XX (2001), 349-402); i no deixa d'estranyar que la font sigui el procés publicat el 1995 i les referències al *De tempore...*, siguin publicacions de segona mà, i mai no hi hagi una referència al text d'Arnau, ja publicat complet el 1988 dins «ATCA», VII-VIII (1987-1988), 134-169; i precisem, en relació a 191/5, que a París mestre Arnau no exposà les seves idees 'espirituals', ans només una nova forma de relacionar una afirmació de *Dan* XII, 11, amb una de *Mt* XXIV, 15, i certs pressupòsits (com el 'dies pro anno') i deduint-ne la possibilitat que l'Anticrist ja actuaria entorn el 1360; les idees 'espirituals' ja eren exposades entorn el 1295 sobretot en l'*Alphabetum catholicorum...* i en el *De prudentia catholicorum scholarium*, i ho seguirien essent anys després.

La pàgina 187, finalment, ens resumeix l'anècdota (més ben dit, l'acusació), que veié acompanyats Benet XI, Bernat Delicós i Arnau de Vilanova, on certament hom troba a manca allò que el darrer digué al primer en la *Protestatio, presentatio ac supplicatio Benedicto XI postridie kl. iunii a. d. M CCC IV data*, i sobretot allò que repetí en la *Protestatio XV Kl. augusti a. d. M CCC IV facta Perusii coram domino Camerario summi Pontificis*, publicades dins «ATCA», X (1991), 201-214 i 215-218, respectivament.

Per acabar, tres menudències: a 148, nota 3, línia 2, llegeixo 'musco/molssa', quan, d'acord amb el context i amb la traducció, 'most', esperaria 'musto'; a 173, nota 62, lín. 4, 'tenatur' deu ésser 'teneatur'; i 211, nota 21, lín. 2, 'consideracionis' certament ha d'ésser 'consideracionibus'.

El dr. Giralt acaba la part central del seu estudi fitant directament l'atenció en Arnau de Vilanova: «la recerca contemporània ha anat perfilant un Arnau ben ortodox i integrat en el pensament del seu temps, si més no en el camp de la medicina i de la filosofia natural... En realitat, convertit ja en una de les personalitats més estudiades de les ciències de l'edat mitjana llatina, la seva figura guanya en consistència i alçada intel·lectual tot el que perd en pintoresquisme, i es consolida com un dels cims de la medicina medieval» (198).

Ara només manca explicar l'edició del text, començant per presentar els nou manuscrits que n'han trameses còpies: Oxford, Merton College 230; Zagreb, BMetropolitana, MR lat 154; París, BN, lat. 17.847; Leipzig, UB 1.161; Londres, BL, Sloane 2.156; París, BN, lat. 6.971; i 7.337; Viena, Österreichische NB, 5.315; i BAV, Pal. lat. 1.180. Aquestes nou còpies, que van de mitjan segle XIV a mitjan segle XV, no sols han aportat novetats quant al nombre, sinó sobretot quant a la qualitat, car fins ara eren desconegudes les dues primeres, les millors, que han permès d'establir el 'stemma codicum' (217) i de prendre per base d'edició la còpia d'Oxford. El resultat ja ens és conegut pels primers paràgrafs d'aquesta recensió.

He posat una certa condícia a fer constar totes les falles o faltes d'aquest llibre a fi que el possible lector no pugui dubtar de l'objectivitat de la meua valoració: és absolutament positiva, per raons diverses, primer perquè l'edició del text i de l'aparat crític ha tingut en compte totes les còpies manuscrites i les edicions anteriors; segon, perquè ens ofereix un ampli context de la literatura contemporània sobre els temes tocats pel text arnaldia; i tercer, perquè, cosa no pas massa usual entre nosaltres, la informació no es limita a la literatura contemporània de tema mèdic, sinó que també té en compte la teològica relacionada. I si, prescindint d'allò que és discutible, ens fixem en les faltes indiscutibles, ens adonarem que no superen el llistó d'allò que és connatural en qualsevol obra humana.

Que per molts anys, doncs, el dr. Sebastià Giralt ens continuï donant semblants obres.

Josep Pernau

Arnau de VILANOVA, *Discurso sobre el nombre de Dios (Allocutio super Tetragrammaton)*, seguido de *Tratado de la Caridad* (Biblioteca Esotérica), Barcelona, Ediciones Obelisco 2005, 107 pp.

La rica i polèdrica personalitat d'Arnau de Vilanova ha atret, de sempre, l'interès d'estudiosos de diversos camps, interès que ha anat 'in crescendo' en els darrers anys: ho demostren els nombrosos estudis crítics, edicions i transcripcions d'obres arnaldianes, traduccions, etc. I un exemple d'aquest interès és precisament el llibret que recensionem, el principal objectiu del qual és oferir la traducció castellana de l'*Allocutio super significatione nominis tetragrammaton*, una de les obres teològiques primerenques d'Arnau de Vilanova. Precisament aquesta mateixa obra, conjuntament amb la *Introductio in librum de semine scripturarum*, ha estat editada críticament per Josep Perarnau en el volum III de les *Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia* el 2004 a Barcelona. L'estudi de Josep Perarnau aporta nombroses dades que ajuden a situar l'*Allocutio super significatione nominis tetragrammaton* en el seu context històric i cultural. Contra allò que els arnaldistes solien afirmar, Perarnau mostra que les diverses elocubracions sobre el tetragrames (també els cristològics) dels noms divins no procedeixen de la càbala jueva, sinó de l'inèdit *De semine scripturarum*, opuscle escrit per un monjo de Bamberg a començaments del segle XIII.

El llibre que recensionem comença amb un *Estudio introductorio* (7-22), que conté comentaris sobre la vida i algunes obres d'Arnau de Vilanova. Segueix amb una part intitulada *Alocución sobre el significado del nombre Tetragramaton* (23-72), integrada bàsicament per la traducció castellana de l'*Allocutio super Tetragrammaton* (27-73), i per una breu introducció, *A propósito de la «Allocutio»* (25-27). A continuació trobem una part dedicada al *Tratado sobre la Caridad* (75-92), formada per una *Presentación* (77-79) i el *Texto refundido* (81-92). Clouen el llibre un *Epílogo: el nombre de Dios y la caridad* (93-95), signat per Jordi Peradejordi, la *Bibliografía* (97-100), les sigles utilitzades (101), les *Abreviaturas bíblicas* (103-105) i l'*Índice* (107). Pels crèdits del llibre sabem que l'autora de la traducció és Carmen de la Maza. Les introduccions, en canvi, no són signades.

Comencem pels capítols dedicats a l'edició d'obres, és a dir, per la traducció al castellà de l'*Allocutio super significatione nominis tetragrammaton* i pel text refós del *Tratado de la caridad*. El text pres com a base de la traducció no és, com dèiem, el de l'edició crítica de les *Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia* (AVOThO), III, que havia vist la llum pública ja feia més d'un any quan va aparèixer el llibre recensionat, ans la transcripció de Joaquim Carreras i Artau, del 1949. Carmen de la Maza no ha pogut tenir en compte les notes de l'edició crítica ni l'estudi, extens i aprofundit, de Josep Perarnau. I tampoc no ha tingut en compte (cf. bibliografia) ni la versió catalana de Jordi Raventós (Clàssics del Cristianisme, 93, Barcelona 2002), ni la versió grega medieval (edició de Joan Nadal, *Arnaldi de Villanova, tractatus octo in graecum sermonem versi*, Barcelona 2002), publicada fa cinc anys per l'Institut d'Estudis Catalans. Ben segur que sobretot amb les notes, l'estudi i el text de l'edició crítica de J. Perarnau, la traductora hauria pogut donar un text més clar i solvent i una interpretació adequada dels passos difícils o obscurs de l'original llatí, que certament hi són.

La segona obra editada és el *Tractatus de caritate*, no pas el seu text sencer, ans només una refosa. Té algun sentit editar el text refós (o i més, quan l'original no és excessivament extens)? Si hom no disposava de l'espai per a tota l'obra, ho hauria estat preferible una simple selecció de fragments? No compartim de cap manera l'opinió que el *De caritate* «contiene gran cantidad de reiteraciones y giros innecesarios que se alargan a base de múltiples pleonasmos que eclipsan la belleza de la enseñanza arnaldiana» (79). El text pres com a base en aquest cas és la versió toscana editada per Miquel Batllori l'any 1951.¹ De cap manera no es pot, doncs, acceptar l'afirmació, segons la qual el *Tratado de la caridad* «fue escrito originariamente en romance

1. Cf. Miquel Batllori, *Les versions italianes medievals d'obres religioses de mestre Arnau de Vilanova*, dins «Archivio Italiano per la Storia della Pietà», I (1951), 395-462. Precisament M. Batllori creu que el copista de la versió objecte de l'edició 'millora notablement' l'estil d'Arnau de Vilanova, «posat el notable avenç de la prosa italiana del temps de Dant i de Boccaccio en relació amb la prosa catalana de Llull i de Vilanova» (p. 407).

toscano» (78), ans, no només sabem que l'obra fou redactada en català,² sinó també que la versió toscana de Miquel Batllori no és completa. Efectivament, anys ha que Josep Perarnau feu conèixer una versió napolitana que tot fa pensar més propera a l'original i completa.³

Ens hauria agradat de trobar en la bibliografia alguna fitxa dels estudis crítics arnaldians dels darrers anys. És sabut que les *I i II Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova* (Barcelona, 1994 i 2004) han posat sobre la taula el problema de l'autenticitat d'algunes obres espirituals i mèdiques, i el de l'atribució a Arnau de Vilanova de diversos tractats alquímics. Aquests estudis, publicats en els volums 13, 14 i 23-24 de l'«ATCA», i d'altres de relatius a la biografia d'Arnau de Vilanova segurament haurien evitat de donar la mateixa imatge mítica d'Arnau de Vilanova, que donaven algunes obres de mitjan segle XX.

L'objectiu de donar a conèixer en llengua castellana dues obres, interessants i d'actualitat, d'Arnau de Vilanova, és lloable i mereix la nostra aprovació; ara bé, calia fer-ho amb els coneixements indispensables que exigeix una tasca com aquesta.

Jaume Mensa i Valls

Joan CUSCÓ I CLARASÓ, *Els beguins. L'heretgia a la Catalunya medieval* (Scripta et documenta, 70), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 110 pp.

Els darrers temps, i per raons diverses, els beguins i potser encara més les beguines, han estat objecte de l'interès de teòlegs, filòsofs i historiadors de diversos àmbits de la cultura i de la societat. Una mostra d'aquest interès el trobem en la prestigiosa col·lecció de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, «Scripta et Documenta», els volums 63 i 70 de la qual són dedicats respectivament a *Les beguines* i *Els beguins*. Les presents pàgines tenen per objecte la darrera obra esmentada. L'autor, Joan Cuscó i Clarasó, ja havia publicat en la mateixa col·lecció, núm. 61, un estudi sobre *Els goigs a Sant Fèlix. Música, festa i tradició*.

Quin és el planteig del títol que ens ocupa? Em sembla que val la pena que resseguim la *Introducció* (5-14): hi trobarem detalladament explicitats els objectius, la delimitació del tema i la metodologia de l'estudi. Ja de bon començament, l'autor concreta el tema del llibre: «L'estudi que ens proposem és el de l'emancipació intel·lectual que, a través de moviments considerats herètics, sobretot els dels beguins i les beguines, es va produir en la societat medieval europea i, més concretament, en la societat catalana» (5). No es tracta només de conèixer aquests 'plantejaments heterodoxos', sinó també, segons l'autor, de dialogar-hi. Joan Cuscó constata que les notícies sobre els beguins catalans solen ésser disperses i referides a aspectes concrets (personatges, comunitats, fets...). Manca un estudi que «els posi en relació amb les inquietuds i les aportacions d'altres autors de l'època», com són, per exemple Arnau de Vilanova i Ramon Llull; raó per la qual, «en la majoria dels estudis parcials, de què disposem, hi ha aspectes que no acaben de quedar clars o que no es poden veure en tota la seva amplitud» (8).

Encara hi ha, segons l'autor, dos motius més per estudiar els beguins: la tendència de la bibliografia a situar el fenomen beguí només al Llenguadoc i Provença; i la informació que un estudi com aquest pot aportar al coneixement de la nostra història, fent possible una comparació d'aquella època històrica amb el nostre present; o, per dir-ho amb les mateixes paraules de l'autor: «la feina que resta per fer és molt interessant [...] per penetrar en les entranyes de la constitució històrica de la nostra societat i dels seus valors; per penetrar-hi des de la mirada

2. Efectivament, la sentència de Tarragona del 1316 dona l'incipit en català: «Beneyt et loat sia Jesu Christi» (cf. Jaime VILLANUEVA, *Viage literario a las iglesias de España*, XIX. *Viage a Tarragona*, Madrid 1851, 321-328).

3. *Trobada de tractats espirituals perduts d'Arnau de Vilanova*, dins «Revista Catalana de Teologia», I (1976), 489-512.